

POLAZIŠTA

BIBLIJSKA KATEHEZA

Marko Pranjić

UVOD

Kao što postoje različiti oblici teologije: biblijska, patristička, moralna, duhovna, dogmatska itd, tako postoje i različiti oblici kateheze: patristička, srednjovjekovna, moderna, liturgijska, sakramentalna, biblijska, za djecu, za mlade, za odrasle, za starce itd. Svi ovi oblici imaju svoju metodu, svoj sadržaj, svoje naslovnike i objekt kojega trebaju postići. Među njima postoji jako puno zajedničkih dodirnih točaka kao i onoga što ih specificira i po čemu oni dobivaju svoje nazivlje, odnosno preporučuju se različitim ambijentima, uzrastima i naslovnici-ma; imaju svoju povijest, svoj rast, svoju kulminaciju, svoju stagnaciju, a i svoju deklinaciju, odnosno potrebu za promjenom.

Pojam biblijske kateheze

Mi ćemo se u ovom prilogu posebno pozabaviti tzv. biblijskom katehezom. Neki autori smatraju da je ona stara koliko i sama Biblija¹, da je kroz povijest poprimala različite oblike² i bila različitog intenziteta.³ Danas se smatra da njena svrha nije pojednostavljivanje zakučastih i teških biblijskih mjesta,⁴ da njena dužnost nije iznalaziti na koji način predstaviti ovaj ili onaj biblijski sadržaj,⁵ niti ona iscrpljuje cje-

lokupnu katehetsku aktivnost⁶ premda će Biblija nadahnjivati svaki oblik kateheze. Njena je svrha, naprotiv, zadovoljiti potrebe koje nastaju kada se pri katehiziranju sučeli s biblijskom dimenzijom,⁷ drugim riječima cilj biblijske kate-

¹ Usp. BALDERMANN, I., *Der Bibel im Unterricht*, Braunschweig, Westermann, 1969; BISSOLI, C., *La Bibbia nella catechesi*, Leumann – Torino, LDC, 21985; ISTI, *Esegesi, catechesi biblica, la Bibbia nella catechesi* – u: Miscelanea J. Dupont, Brescia, Paideia, 1985, str. 57–67.

² BONATO, G., *Bibbia e catechesi*, Leumann–Torino, LDC, 1981; BUZZETTI, C., *La Bibbia e la sua comunicazione*, Leumann–Torino, LDC, 1987.

³ Usp. LANGER, W., *Kerygma e catechesi. Nuovi fondamenti teologici e didattici nell'insegnamento biblico*, Brescia, Queriniana, 1971; *La Biblia en la cateqesis* – u: Teologia y Cateqesis, 1983, br. 3.

⁴ BISSOLI, C., *La Bibbia nella scuola*, Brescia, Queriniana, 1983; ISTI, *Quida alla lettura della Bibbia*, Leumann–Torino, LDC, 1972.

⁵ Usp. HÖFER, A., *Biblische Catechese. Modell einer Neuordnung des Religionsunterrichtes bei Zehn- bis Vierzehnjährigen*, Salzburg, Otto Müller Verlag, 1966.

⁶ Usp. STACHEL, G., *L'insegnamento biblico nella scuola*, Modena, Ed. Paoline, 1970; GAZZOTTI, E., *Bibbia e catechismi* – u: Evangelizzare, 9(1984), str. 388–412.

⁷ Usp. GHIDELLI, C., *Temi biblici per la vita cristiana*, Leumann–Torino, LDC, 1980; DAL COVOLO, E., *Letture bibliche per la preghiera e per la vita*, Leumann–Torino, LDC, 1987.

heze jest paziti na uvjete pravilne upotrebe Biblije u katehezi.

Povijesni pregled

Pod tim vidom ona ima iza sebe dugu povijest. Stara je koliko je stara i sama kateheza, a intenzitet joj je zavisio o prisutnosti Biblije kao nezaobilaznog dokumenta za odgoj vjere u svijesti vjeroučitelja i vjeroučenika. U patrističko vrijeme⁸ cjelokupna kateheza: govor o Kristu, pitanje Symbola, sakramenata, nauke, morala, molitve bilo je do u najsitnije pore prožeto kršćanskim čitanjem Biblije,⁹ što konkretno znači da se u svakoj riječi, u svakom događaju ili predskazivalo Krista, odnosno njegove sljedbenike, ili se govorilo o ostvarenju Božjih obećanja. U srednjem vijeku¹⁰ ona nadahnjuje teologiju i „lectio monastica”, a na području kateheze se pojavljuje kao „Biblia pauperum” – biblijski događaji predstavljeni u obliku crteža za one koji nisu znali ni čitati ni pisati,¹¹ a bilježi neke nedostatke na području izravnog navještaja (kerygme) i liturgije te je na taj način bila izložena prevelikom moraliziranju. Moderna epoha u crkvu uvodi skolastiku, a preko nje i katekizme koji su manje kerygmatski, a više znanstveno teološki uz rizik nerazumijevanja i zato veće apstraktnosti. Ta ista epoha svjedok je sve veće tendencije da se uz suhoparni katekizam stvori i priručnik biblijske povijesti – prozračnijeg, laganijeg i za vjeroučenike privlačnijeg štiva u svrhu poletnijeg rasta u vjeri.¹² Drugi vatikanski sabor,¹³ a naročito katehetski priručnici koji su nastali iza njega daju veliki prostor Bibliji odnosno biblijskoj katehezi. To je sa sobom donijelo određene probleme koji su u fazi rješavanja: mjesto i uloga hermeneutike i didaktike u biblijskoj katehezi (logika nastajanja biblijskog teksta, osobna, društvena i politička komponenta, pitanje kulture i jezika); opasnosti ideologiziranja, odnosno instrumentaliziranja biblijskih događaja; pitanje programiranja i ucjepljivanja Biblije u školske programe; odnos Biblije i tradicije; interpretacija suvremenih događaja u svjetlu biblijske objave, itd.¹⁴

Tendencije biblijske kateheze

U cjelokupnom procesu stvaranja mjesta i polazišta

uloge Biblije u katehizaciji uočljive su određene tendencije koje su specifične za pojedina govorna područja, tako njemačko, koje je daleko otišlo na tome području, inzistira na školskoj biblijskoj didaktici¹⁵ vjernoj povijesno-kritičkoj egzegezi sačuvavši kriterij korelacije biblijskog teksta i konkretnog života.¹⁶ Latinsko govorno područje (francusko, španjolsko, talijansko te belgijsko) više inzistira na biblijskoj katehezi u kontekstu života Crkve i pojedinca

⁸ Usp. DRYER, *Catechismo biblico*, Brescia, Queriniana, 1979; LANGER, W., *Paxis des Bibelunterrichts*, Stuttgart, Calwer, 1975.

⁹ Usp. BARDY, G., *La conversione al cristianesimo durante i primi secoli*, Milano, Jaca Book, 1975; DANIELOU, J., *La catechesi nei primi secoli*, Leumann-Torino, LDC, 1982.

¹⁰ SCHNEYER, J.B., *Geschichte der katholischen Predigt*, Freiburg, Seelsorge Verlag, 1969, str. 15–95; GRÉGOIRE, R., *Les homéliaires du moyen âge*, Rim, Herder, 1966; LONGÈRE, J., *La prédication médiévale*, Paris, 1983; SCHNEYER, J.B., *Repertorium der lateinischen Sermones des Mittelalters für die Zeit von 1150–1330*, 9 sv. Münster i.W., 1969–1979.

¹¹ Usp. DUJARIER, M., *Breve storia del catechumenato*, Leumann-Torino, LDC, 1984; MANACHINO, V., *S. Ambrogio e la cura pastorale a Milano nel quarto secolo*, Milano, Centro Ambrosiano, 1973.

¹² Usp. MILLER, G., *Biblische Schulbücher – Schulbibeln – Auswahlbibeln* – u: *Katechetische Blätter*, 100(1975), 738–749; SIMON, W., *Welche Bibeltexte eignen sich für welches Alter?* – u: *Katechetische Blätter*, 106(1981), 776–786.

¹³ Usp. DV 6, OKD 45, CT 27, 61. RNE 35–37.

¹⁴ BISSOLI, C., *I Giovani e la Bibbia. Orientamenti e realizzazioni di catechesi biblica*, Leumann-Torino, LDC, 1974; STACHEL, G., *Catechesi biblica moderna*, Modena. Ed. Paoline, 1970; UMBERTO, M.P., *Racconti biblici per scuole materne*, Leumann-Torino, LDC, 1970.

¹⁵ Usp. *Bibeldidaktik* – u: *Religionspädagogische Beiträge*, 1(1978); DREHER, B., *Die biblische Unterweisung im katholischen und evangelischen Religionsunterricht*, Freiburg, Herder, 1963; HALBFAS, H., *Psicologia e didattica nella nuova catechesi*, Leumann-Torino, LDC, 1969.

¹⁶ Usp. BAUDLER, G., *Korrelationsdidaktik. Leben durch Glauben entschliessen*, Paderborn, 1984; BITTER, G., *Was ist Korrelation?* – u: *Katechetische Blätter*, 106(1981), 343–345; DI CHIO, V., *Didaktik des Glaubens. Die Korrelationsmethode in der religiösen Erwachsenenbildung der Gegenwart*, Zurich, Benziger, 1975.

naročito podvlačeći lingvističku analizu¹⁷ biblijskog teksta. Latinsko-američko područje, preplavljeno bazičnim zajednicama, stavilo si za cilj popularizaciju biblijske kateheze u društveno političkom kontekstu posebno inzistirajući na katehezi oslobođenja,¹⁸ a anglosaksonska skupina pomaknut će naglasak s kerygmatske na egzistencijalnu impostaciju jasno ističući psihologiju razvoja vjeroučenika i njemu adekvatne biblijske ponude, odnosno didaktičkog procesa.¹⁹ Azija i Afrika ostat će još uvijek pod znatnim utjecajem Evrope i na tome području premda će stvoriti i nešto autohtonog po nadahnuću svetih knjiga njihovih velikih religija (Indija) i njihovih popularnih tradicija (Afrika).²⁰

Dimenzije biblijske kateheze

Za biblijsku katehezu ostaju bitne dimenzije:

- 1) *teološko-ekleziološka* koja se nadahnjuje na Svetom pismu, liturgiji, a prožima cjelokupni kršćanski život protkan vjerničkim prihvaćanjem objave u obliku slušanja i molitvenog izricanja veze s nadnaravnim. Deformacije koje se mogu dogoditi na ovome području jesu: egzegetizam i izolirana biblijska kulturna spoznaja kao cilj samoj sebi;²¹
- 2) *egzegetska*: sve šira, sve ozbiljnija i sve dublja spoznaja objavljene istine putem najrazličitijih sredstava što ih nudi egzegeza kao znanost. Na tome području stvoren je do sada najveći napredak. Deformacije koje se mogu dogoditi jesu: fundamentalizam, ideologiziranje pa i moralizam ukoliko bi cjelokupnom znanstvenom istraživanju izmakla poruka objavljene riječi;²²
- 3) *hermeneutska dimenzija* sastoji se u tome da ponudi smisao i značenje svetopisamske objave suvremenom čovjeku u njegovoj konkretnoj situaciji. Božja riječ je aktualna ukoliko je otvorena vlastitim problemima, ako nudi odgovor na vlastita pitanja, zadovoljava vlastite težnje te proširuje horizont vrednota;²³
- 4) cilj *didaktičke dimenzije* je u tome da se ispravno i učinkovito priopćavaju biblijski sadržaji putem biblijskih pomagala, svojstvena jezika i objektivne informacije. Metodološko opredjeljenje će nuditi zajamčeni tekst sadržan u školskoj Bibliji koja će biti prilagođena dobi na principu korelacije. Tehnike kojima se pri

tome služi obično su: pripovijedanje, istraživanje, dijalog, meditacija, molitva, audioviziv i tome sl.²⁴

BIBLIJSKA DIDAKTIKA

Za biblijsku inicijaciju od nezaobilazne važnosti su: duhovno čitanje, razmatranje, biblijska molitva, biblijska grupa, liturgijsko slavlje i, ako postoji, biblijski katekizam. Ovo još uvijek ne isključuje, naprotiv, povećava potrebu za svestranijom spoznajom biblijske didaktike kao dijela opće didaktike, a odnosi se na poučavanje Biblije u religioznoj pedagogiji odnosno katehezi, a cilj joj je poučavanje sadržaja biblijskih ulomaka ili se na drugi način brine za Bib-

¹⁷ Usp. MOLARI, C., *Ermeneutica e linguaggio* – u: Dizionario teologico interdisciplinare, sv. II. Torino, Marietti, 1977, 774–792; MARLÉ, R., *Hermeneutica et catéchèse*, Paris, Manne-Fayard, 1970.

¹⁸ ALVAREZ GÓMEZ i dr., *Puebla y la catequesis* – u: Cuestiones teológicas Medellín, 6(1979) 16, 58–76; GARCÍA AHUMADA, E., *Puebla: une catéchèse prophétique* – u: Lumen vitae, 34(1979), 197–214.

¹⁹ Usp. HULL, J.M., *New Directions in Religious Education*, London, Falmer Press, 1982; JACKSON, R. (izd), *Approaching World Religions*, London, J. Murrar, 1982; BARKER, K., *Religious Education, Catechesis and Freedom*, Birmingham, AL, Religious Education Press, 1981.

²⁰ Usp. AMALORPAVADASS, E.S. (izd.), *First All-India Catechetical Meeting, 25–27 Nov. 1967*, Bangalore NBCLC, 1967; ISTI, *A Survey of one Decade of Catechetical Renewal in India, tamo*, 1973; MUKULU MWAMBA, *Problèmes actuels de la catéchèse en Afrique* – u: L'Évangélisation dans l'Afrique d'aujourd'hui. 10e Semaine Théologique de Kinshasa, 1975.

²¹ Usp. ZEVINI, G., *Incontro con la Bibbia. Leggere, pregare, annunciare*, Rim, LAS, 1978.

²² Usp. BISSOLI, C., *Esegesi, catechesi biblica, la Bibbia nella catechesi* – u: Miscellanea J., Dupont, Brescia, Paideia, 1986; ZUCCHINALI, A.–GAZZOTTI, E., *Bibbia e catechismi* – u: Evangelizzare, 9(1984), 388–412.

²³ Usp. LEHMANN, L., *Ermeneutica* – u: Sacramentum mundi sv. III, Brescia, Morcelliana, 1975, 520–530; MARLÉ, R., *Il problema teologico dell'ermeneutica*, Brescia, Queriniana, 1968.

²⁴ Usp. GROM, B., *Metodi per l'insegnamento della religione*, Leumann-Torino, LDC, 1981; GIANNETTO, U., *La Bibbia nella catechesi attuale* – u: Incontro con la Bibbia, Rim, LAS, 1978.

liju (mjesto i vrijeme nastanka biblijskog teksta, literarne vrste u Bibliji itd).

Povijesno rivalstvo

U povijesti je dolazilo do određenog rivalstva u katehetskoj pouci između katekizma i Biblije tako da npr. Fleury misli da je Biblija sačuvala religiju putem pripovijedanja i priča²⁵ i zbog toga treba zazirati od katekizamske suhoparnosti ako se želi promicati pozitivan vid religioznosti. Hirscher²⁶ u svojim razmišljanjima o odgoju zrele kršćanske osobnosti daje apsolutnu prednost kraljevstvu Božjem kao središnjoj svetopisamskoj temi pred suhoparnim katekizmom dok i sam humanizam smatra da treba više vrednovati Bibliju od katekizma u vjerničkoj formaciji zbog njene zanimljivosti i moralnosti.²⁷ Najnovije vrijeme biblijskog istraživanja pod vidom katehetske primjene ide za tim da objedini biblijske spoznaje s antropološkim zahtjevima suvremenog čovjeka i tako uspostavi zakon korelacije – davanja odgovora na postavljeno pitanje. To znači da se katekizam neće moći više učiti bez pouzdane biblijske spoznaje i sigurnog uvida u konkretnu ljudsku problematiku. Zato će biblijska didaktika s jedne strane primati svoje sadržaje, svoju metodu, od egzegeze, biblijske teologije i opće didaktike dok će s druge strane biti potpunoma otvorena prema životnom čovjekovu upitu, a kroz to svemu onome što je ljudsko.²⁸ Neće tu biti mjesta ni rivalstvu između egzegeze Starog i Novog zavjeta. Naprotiv, njeni će plodovi dobro doći religioznoj pedagogiji, odnosno katehezi. Oni će je oblikovati, nuditi joj metodu, osiguravati hermeneutski vid. Povijesno-kritička analiza proučavat će to što je Isus mislio, govorio i kako je djelovao²⁹ dok će egzistencijalna interpretacija tih istih riječi i čina ići za aktualizacijom i posuvremenjenjem u korist konkretna čovjeka a izbjegavat će devijacije koje su vidljive u psihoanalitičkoj egzegezi, u onoj političkoj, feminističkoj, osloboditeljskoj, materijalističkoj, međunarodnoj itd.³⁰

Didaktika – govor i vrijeme

Za pravovaljanost kršćanskog odgojnog pro-

cesa nije dostatna na području biblijske kateheze samo egzegeza. Trebat će usvojiti i odgovarajući biblijski govor koji će imati za cilj konkretnost, primjenljivost. On će poticati na djelovanje, na slijeđenje Krista i drugih biblijskih likova kao što su Abraham, Mojsije, Jeremija, Marija... a Biblija će se moći shvatiti samo ukoliko će se njeni sadržaji zaživjeti. Pod tim je vidom biblijska didaktika u uskoj vezi sa „Sitz im Leben”.³¹ Mrtvo slovo postat će život, a kroz to će se ostvariti korelacija objave i iskustva. Sadržaji, objektivni, metode birat će se zbog svoje relevantnosti za duhovnost i kršćansko djelovanje.³²

25 Usp. BRAIDO, P., *Momenti di storia della catechesi e del catechismo dal Concilio di Trento al Concilio Vaticano I*, Rim, UPS, 1982; ADLER, G.–VOGELSTEIN, G., *Un siècle de catéchèse en France*, (1893–1980), Paris, Beauchesne, 1981.

26 BALESTRO, P., *Dialogo o ideologia? J. B. Hirscher: l'idea del „Regno di Dio” tra Illuminismo e Romanticismo*, Torino, Borla, 1971; BLACKER, F., *J.B. Hirscher und seine Katechismen*, Freiburg, 1953; LUDOCHOWSKI, H., *Biblische Verkündigung nach J.B. von Hirscher*, Regensburg, 1970.

27 Usp. LABBÉ, Y., *Humanisme et théologie. Pour un préambule de la foi*, Paris, Cerf, 1975; MARTAIN, J., *Umanesimo integrale*, Torino, Borla, 1969; MONDIN, B., *Umanesimo cristiano. Saggio sulle implicanze culturali della fede*, Brescia, Paideia, 1980.

28 Usp. LANGE, G., *Zwischenbilanz zum Korrelationsprinzip* – u: *Katechetische Blätter*, 105(1980), 151–155; RASKE, M., *Glaubenserfahrung – Gesellschaftskritik – Schöpferische Aneignung* – u: *Katechetische Blätter*, 106(1981), 346–350; SCHÄFFER, W., *Erneuerter Glaube – verwirklichtes Menschsein. Die Korrelation von Glauben und Erfahrung in der Lebenspraxis christlicher Erneuerung*, Zürich, Benzinger, 1983.

29 Usp. GOPPELT, L., *Teologia del Nuovo Testamento*, Brescia, Morcelliana, 1982; JEREMIAS, J., *Teologia del Nuovo Testamento*, Brescia, Paideia, 1976.

30 Usp. SCHILLEBEECKX, E., *Verso un impiego cattolico dell'ermeneutica* – u: *Fede e interpretazione*, Brescia, Queriniana, 1971, str. 25–82.

31 Usp. SKUPIÉN, C., *Biblische Erneuerung. Die bibeldidaktische Erneuerung im deutschen Religionsunterricht der 1960er Jahre und die bibelkatechetische Erneuerung in der polnischen Katechese der 1970er Jahre*, Frankfurt, Peter Lang, 1984.

32 Usp. GEVAERT, J., *La dimensione esperienziale della catechesi*, Leumann–Torino, LDC, 1984; SCHILLEBEECKX, E., *Glaubensinterpretation*, Mainz, 1971.

Kada se pak biblijski sadržaji gledaju u sklopu religiozne pouke koja se odvija u školskim strukturama ili kateheze čije je mjesto događanja obitelj, odnosno vjerska zajednica, onda će njihova kvantiteta biti uvjetovana vremenom koje stoji na raspolaganju vjeroučiteljima i vjeroučenicima. Koliko i kakve Biblije zavisit će od vremena dodijeljena za biblijsku katehezu. Koji ciljevi i sadržaji? Što znači i shvatiti? Koji modeli ponašanja trebaju biti intenzivirani? Koji oblici crkvene prakse trebaju biti promicani? Jesu li pitanja na koja treba dati odgovor primijenjena biblijska didaktika.³³

Način izlaganja biblijskog sadržaja

Poznato je iz opće didaktike da su ciljevi i sadržaji ovisni od metode kao što je s druge strane metoda uvjetovana ciljevima i sadržajima. Lagano biblijsko pripovijedanje ili izlaganje pretpostavlja objektivno znanje do kojeg se dolazi putem pouzdane egzegeze. Samo pak djelovanje i učinkovitost biblijskog navještaja usko je vezano uz jezik i svjedočanstvo navjestitelja. Ovo prvo ne smije patiti od toga da bude sakralno, patetično, ali ni po modi niti vulgarno. Na vjeroučiteljevo pripovijedanje nadovezuje se vjeroučenikovo verbaliziranje koje odaje stupanj usvojenosti biblijskog sadržaja u njegovoj cjelovitosti, ne samo pod vidom informacije nego i egzistencijalne važnosti.³⁴

Metoda izlaganja biblijskih tekstova bit će uvjetovana i samom dobi vjeroučenika. Do 12. godine života preporučuje se oblik pripovijedanja, a poslije toga izravno čitanje biblijskog teksta, odnosno dijalog nad njim. Kao pomagala mogu poslužiti odgovarajući kurikulumi, tehnika slušanja, poznavanje biblijskog govora, biblijskih simbola i tome slično.³⁵

BIBLIJSKA HERMENEUTIKA

Ovo sve skupa pretpostavlja dosta iscrpno poznavanje hermeneutike, tj. umjetnosti interpretiranja, izražavanja, prevođenja, razjašnjavanja doktrinalnog nasljeđa Crkve i njena iskustva preko kojeg crkvena zajednica dolazi do novih formulacija spasonosnog navještaju, namijenjena konkretnom, povijesnom čovjeku.³⁶ Glavni

hermeneutski problem se sastoji od toga kako otkriti istinu prenošenu putem najrazličitijih oblika i formula iz prošlosti i kako ih preformulirati odnosno pretočiti da budu izazov te u isto vrijeme odgovor na životna pitanja čovjeka kao Božjeg partnera i njegova suradnika u dovršenju stvaralačkog procesa.³⁷

Osvrt na prošlost

Osvrćući se na povijest može se reći da je u Crkvi uvijek postojalo pokušaja odgovarajuće interpretacije biblijske poruke: apostolska kerygma, prvo kršćansko naviještanje, kondenziranje ispovijesti vjere (Symbolon), razumijevanje sakramentalne kateheze, povijesne činjenice, način shvaćanja dogmi, kulturne i društvene okolnosti, povijesno-kritički pristup, subjektivnost u poimanju života i povijesti, dostignuća društvenih, psiholoških i lingvističkih znanosti itd.³⁸

³³ Usp. WEGENAST, K., *Der biblische Unterricht zwischen Theologie und Didaktik*, Gütersloh, Gerd Mohn, 1965; STACHEL, G., *L'insegnamento biblico nella scuola*, Ed. Paoline, 1960; ISTI, *Heutige Schriftauslegung und Religionsunterricht* – u: Anima, (1964) br. 2.

³⁴ Usp. CLAYTON, J.P., *Was heisst „Korrelation“ bei Paul Tillich?* – u: *Neue Zeitschrift für Systematische Theologie und Religionsphilosophie*, 20(1978), 175–191; ISTI, *The Concept of Correlation. Paul Tillich and the Possibility of a Mediating Theology*, Berlin, de Gruyter, 1980.

³⁵ *Approches du symbole* – u: *Catéchèse*, 18 (1978)73, 393–480; BAUDLER, G., *Einführung in symbolischerzählende Theologie*, Paderborn, 1982; BIEHL, P.–BAUDLER, G., *Erfahrung – Symbol – Glaube*, Frankfurt, 1980; CASALE, U., *Bibliografia essenziale sul tema „simbolo“* – u: *Evangelizzare*, 7(1983), 183–186.

³⁶ Usp. BOFF, *Segni dei tempi*, Rim, Borla, 1983; GEFFRÉ, C., *Le christianisme au risque de l'interprétation*, Paris, Cerf, 1983; KERN, W.–NIEMANN, F. J., *Gnoseologia teologica*, Brescia, Queriniana, 1984.

³⁷ Usp. SCHILLEBEECKX, E., *L'intelligenza della fede*, Rim, Ed. Paoline, 1975; ISTI, *Verso in impiego cattolico dell'ermeneutica* – u: *Fede e interpretazione*, Brescia, Queriniana, 1971, str. 25–82.

³⁸ Usp. MARLÉ, R., *Herméneutique et catéchèse*, Paris, Mame-Fayard, 1970; MOLARI, C., *Autorità e Magistero nella Chiesa* – u: FABRIS, R., *Matteo*, Rim, Borla, 1982, str. 599–615.

Pojavljivala su se i pitanja metodološke naravi koja su oscilirala između kateheze formule i kateheze događaja, odnosno spasonosnog iskustva. Formulu je nudila tradicija, Učiteljstvo, Biblija, povijest, liturgija, razum, dok su događaji crpljeni iz Svetog pisma i spasenjske povijesti Crkve kao naroda Božjega. Sveto pismo se upotrebljavalo kao skup pripovijedanja po kojima su bilo Hebreji, bilo prvi kršćani prenosili narednim naraštajima svoju vjeru.³⁹ Na izmjenu metode utjecalo je poimanje objave, uloge magisterija, vrijednosti znakova vremena itd. Danas se došlo do spoznaje da objava nije kompleks čudesno objavljenih ideja, nego niz događaja popraćenih riječima u svrhu uočavanja Boga u konkretnoj ljudskoj povijesti. Jasno da je ovakvo poimanje uočilo znatnu razliku između katehetske (teološke!) formule i spasenjskog događaja. S druge strane, znakovi vremena, analizirani znanstvenim instrumentarijem i tumačeni u svjetlu vjere, očitovali su se kao hitnost spasenjskog Božjeg djelovanja, a Učiteljstvo je nudilo autoritativno interpretiranje vjere u različitim iskustvima kršćanske zajednice nakon ozbiljnog izučavanja spasonosnog pologa u sučeljenju s konkretnim ljudskim potrebama.⁴⁰

Zbog bogatije koncepcije hermeneutike i kateheza je, ukoliko se služi njenim dostignućima, postala originalni prostor interpretacije vjere pa od sada ona neće više biti sintetizirana teologija, nego trenutak analize povijesne situacije življene u vjeri, prostor razmišljanja, spasenjska ponuda izrečena u formuli, prevedena u obred i svjedočena životom.⁴¹

Aktualno čitanje

Sada je očito od kolike i kakve je važnosti aktualno čitanje biblijskih tekstova koje pretpostavlja pravilno shvaćanje smisla teksta kako bi se i u njegovoj egzistencijalnoj, političkoj, materijalističkoj, doksološkoj, psihoanalitičkoj, spiritualističkoj, kulturalnoj, popularnoj, poetskoj i ne znam kojoj drugoj verziji uočilo ono što je spasonosno, a drugo relativno ili manipulatorsko. Suvremena istraživanja katehetskog pokreta pokazuju koji su bili uzroci, koje prednosti, koji nedostaci takvog čitanja i tumačenja

Biblije u katehezi.⁴² Svakako, bilo bi i danas presmiono za bilo koju od gore spomenutih biblijskih interpretacija tvrditi da nema svojih nedostataka, propusta ili promašaja, kao što bi isto tako bilo neodgovorno bilo kojoj od njih osporiti onu pozitivnost koju ona zacijelo u sebi nosi, a uvjetovana je najrazličitijim subjektivnim, objektivnim, pojedinačnim i društvenim razlozima. Gledajući kroz tu prizmu na biblijski tekst, ne može se reći da u njemu nema subjektivnih, kulturalnih, socijalnih, psiholoških i kojekakvih drugih primjesa. Nikada Crkvu nije smetalo da unatoč tome prizna biblijskim tekstovima autoritet nadahnuća koji je, uz to što je bio smatran posebnim i izvanrednim, ipak veziv uz strukturu koja je nazvana „ljudska narav”, „ljudski element”, „ljudska komponenta” i tome slično. Ono što je sada važno za aktualno čitanje Biblije jest apstrahirati sporedno, uočiti bitno koje ne podliježe promjenljivosti, a važeće je pod vidom spasonosnosti za sve i svakog pojedinog, kao što je važilo za prošlost, tako za sadašnjost i za budućnost; shvatiti i izreći smisao stvarnosti „svetog pisca” koji otkriva svoju nakanu u tekstu obilježenu konkretnošću, obojenu vremenom, kulturom, životnim prostorom, sviješću i podsviješću podvrgavajući se strukturalnom dinamizmu rječnika, jezika,

³⁹ Usp. BECK, H.G.J., *The pastoral care of souls in south-east France during the sixth century*, Rim, Pont. Univ. Gregoriana; SCHNEYER, J.B., *Geschichte der katholischen Predigt*, Freiburg, Seelsorge Verlag, 1969, str. 15–95.

⁴⁰ BEIRNAERT, L., *Expérience chrétienne et psychologie*, Paris, 1964; CHAUVET, L.M., *Linguaggio e simbolo. Saggio sui sacramenti*. Leumann–Torino, LDC, 1982; HALBFAS, H., *Das dritte Auge*, Düsseldorf, 1982; FEIFEL, E., *Welterfahrung und christliche Hoffnung*, Donauwöath, L. Auer, 1977.

⁴¹ Usp. ALBERICH, E., *Kateheza i crkvena praksa*, KSC, Zagreb, 1986; COUDREAU, F., *Si può insegnare la fede?* Leumann–Torino, LDC, 1978; EXELLER, A., *Wesen und Aufgabe der Katechese*, Freiburg, Herder, 1966; HEMEL, U., *Theorie der Religionspädagogik*, München, Kaffke, 1984; NASTAINZZYK, W., *Katechese: Grundfragen und Grundformen*, Paderborn, Schöningh, 1983.

⁴² Usp. *Attualizzazione della Parola di Dio nelle nostre comunità*, Bologna, EDB, 1983; BISSOLI, C., *Lecture attuali della Bibbia. Tentativo di chiarificazione e classificazione* — u: Parola e Spirito, Brescia, Paideia, 1982, 11–24.

govora kojim se služi da prenese dubinsku spoznaju sebe i onoga oko sebe koja, baš zato što je takva, dotiče i Božju stvarnost. Pisac potiče tekst, daje mu smisao, određuje mu izričaj, nudi mu oblik.

Pluralistički pristup

Ako se uzme ovo kao polazište, a ne vidi se razloga zašto to ne bi bilo, nužno se pretpostavlja pluralističko čitanje Biblije koje ne otklanja stvarnu objektivnost teksta, koje ne zasjenjuje njegovo prirodno bogatstvo, ne zapostavlja cjelovitost poruke te je svjesno da je njegova ponuda znatno veća, šira i dublja od ljudske neposredne mogućnosti shvaćanja i prihvaćanja.⁴³ Zato čitanje Biblije evocira stare i nove pristupe. Prvo kao duhovno čitanje koje stalno ima pred očima „svetog autora”, Krista kao predskazanog, obećanog, rođenog i uskrslog, a pretpostavlja četverostruki smisao: povijesni, teološki, moralni i eshatološki.⁴⁴

Novi pristup Bibliji služi se *lingvističkim* dostignućima (geneza teksta, subjektivnost autora), a promican je posebno na frankofonskom području. Onaj pak pristup koji stavlja u prvi plan *socio-politički* aspekt nalazi se pod utjecajem filozofsko-teoloških strujanja, odnosno političko-društvenih pa i ekonomskih koji pod svaku cijenu žele imati svoje uporište u Božjoj riječi, a našli su mjesto svog širenja na prostorima Sjeverne Amerike, Latinske Amerike, Njemačke i nekih latinskih zemalja. *Psihološki* pristup objavljenoj riječi našao je najviše odjeka u anglosaksonskom svijetu premda je njegov utjecaj na katehezu zasad neznatan.⁴⁵

Svaki od ovih pristupa ima svojih prednosti i svojih nedostataka. Prednosti su obično vezane uz situacije i osobe dok nedostaci najčešće odražavaju isforsiranost ili prenategnutost biblijskog teksta. Ono što je za preporučiti i što bi dalo najobjektivniji učinak svakako je komplementarnost svih pristupa. Naglašavati, još bolje rečeno, davati apsolutnu prednost jednom pred drugim znači izlagati se opasnosti subjektivizma i samovoljne interpretacije. Ne bi se nikako smjelo odreći sklada između povijesno kritičkog i onog duhovnog pristupa objavljenoj riječi.⁴⁶

BIBLIJSKI GOVOR

Aktualno čitanje Biblije pretpostavlja dobro poznavanje biblijskog govora. On je interesantan za katehezu ukoliko je sredstvo za shvaćanje riječi Božje,⁴⁷ uvjet je za dobro prevodjenje dotične na živi jezik,⁴⁸ pretpostavlja uočavanje i poznavanje lingvističkih oblika⁴⁹ te semantike i strukturalne interpretacije,⁵⁰ odnosno biblijske didaktike.⁵¹

⁴³ Usp. HAACKER, K., *Biblische Theologie heute. Einführung – Beispiele – Kontroversen* – u: *Biblich-theologische Studie*, sv. I, Neunkirchen-Vluyn, 1977; SCHILLEBEECKX, E., *Intelligenza della fede: interpretazione e critica*, Alba, 1975.

⁴⁴ Usp. DI PINTO, L., „*Seguire Gesù*” secondo i vangeli sinottici. *Studio di teologia biblica* – u: *Fondamenti biblici della teologia morale. Atti della XXII Settimana Biblica*, Brescia, 1973, str. 187–251.

⁴⁵ Usp. FOSSION, A., *Leggere le Scritture*, Leumann-Torino, LDC, 1982; *Lectures della Bibbia* – u: *Servitium*, (1977), br. 19–20; RIZZI, A., *Lectures attuali della Bibbia*, Rim, Borla, 1978.

⁴⁶ Usp. ATTINGER, D., *Il tesoro nel campo. Una introduzione alla lettura della Bibbia*, Gribaudi, Torino, 1975; CLEMENS, R., *Un popolo scelto da Dio. Guida alla lettura del Deuteronomio*, Claudiana, Torino, 1976; MESTERS, C., *Dio, dove sei? Bibbia e liberazione umana*, Queriniana, Brescia, 1972; FANULLI, A., *Dio in strada con l'uomo. Sulle orme dell'Esodo*, IPL, Milano, 1977.

⁴⁷ BAGOT, J.P. *Quele linguaggio per la catechesi?* – u: *Catechesi*, 46(1977)13, 27–42; *Sulla crisi del linguaggio religioso* – u: *Concilium*, 9(1973), br. 5; DEFOIS, G., *Les risques du langage croyant* – u: *Catéchèse*, 13(1973)52, 335–352.

⁴⁸ Usp. BERTALOT, V., *Tradurre la Bibbia*, Leumann-Torino, LDC, 1980; BUBER, M., *Die Schrift und ihre Verdeutschung* – u: *Werke*, sv. 2. *Schriften zur Bibel*, München, Kösel, 1964, 1093–1186; BUZZETTI, C., *La Parola tradotta*, Brescia, Morcelliana, 1973.

⁴⁹ Usp. HALBFAS, H., *Linguaggio ed esperienza nell'insegnamento della religione*, Rim, Herder, 1970; LE DU, J., *Alcuni problemi di linguaggio posti alla catechesi* – u: *Concilium*, 6(1970)3, 74–87; MARLÉ, R., *La traduction du langage de la foi* – u: *Lumen vitae*, 26(1971), 369–380.

⁵⁰ Usp. MOLARI, C., *La fede e il suo linguaggio*, Assisi, Cittadella 1972; ISTI, *Linguaggio* – u: *Nuovo dizionario di teologia*, Rim, Ed. Paoline, 1977; MORAN, G., *Two Languages for Religious Education* – u: *The Living Light*, 14(1977), 7–15.

⁵¹ Usp. ONIMUS, J., *Recherche d'un langage* – u: *Catechistes*, 23(1972), 91, 495–504; PALENZUELA, A., *Algunas consideraciones sobre el lenguaje catequético* – u: *Actualidad Catequética*, 22(1981)104, 51–64.

Pitanje prijevoda

Ukoliko su svetopisamske knjige pisane hebrejskim, aramejskim te grčkim jezikom može se pretpostaviti da su preko jezika prenošeni načini mišljenja, razumijevanja, interpretiranja koji nisu u svemu istovjetni sa suvremenim jezicima. Lingvističke i filološke znanosti daju nam tu za pravo.⁵² Problem koji proistječe iz ove konstatacije odnosi se na pitanje prijevoda dotičnih knjiga u suvremene jezične idiome. Čemu dati prednost? Vjerujem (doslovnom!) prijevodu ili onom komunikativnom (shvatljivom!)? I jedan i drugi ima svojih prednosti i upravo zbog toga i svojih nedostataka. Vjeran prijevod iza sebe krije doslovno pretakanje koje podliježe riziku nedostatnog shvaćanja onoga što se kroz njega nudi dok je komunikativni uvijek jedna vrsta kompromisa koji u momentima može biti i izdaja samog sadržaja. Svakako, on se ponajviše upire na kompetentnost prevodioca. Ukoliko je ona manjkava i sam će prijevod biti žrtva dotične. Obično se otklanja ekipnim radom.⁵³

Karakteristike biblijskog jezika

Ono što ponajčešće karakterizira biblijski jezik jest *konkretnost* u epskom stilu: govori se o događaju glorificirajući ili dramaturgirajući ga. Stil je lagan i raspjevan, pun slika i maštovitosti, opire se apstrakciji i generaliziranju.⁵⁴ Drugo svojstvo biblijskog jezika jest *dijaloški* karakter. Osobe razgovaraju, izmjenjuju mišljenja, izriču stavove, opredjeljenja, sučeljavaju vrednote, prihvaćaju i opovrgavaju ponudeno, korigiraju osobno itd.⁵⁵ Biblijskom jeziku nije tuđ ni *doksološki* karakter: veličanje djela Božjeg, njegovih stvorenja, ljudskih pothvata, sklada između Božjeg i ljudskog. Iz tog unutar-njeg osjećaja, odnosno stava proistječe spontana hvalbena molitva koja izriče divljenje i ljudsku zahvalnost.⁵⁶

Imajući ovo u vidu, ne smije se biblijskom tekstu pritupiti hladno i aristotelovskom logikom da bi se iz toga odmah izvlačilo dogme naročito ako je, što je vrlo čest slučaj u Bibliji, posrijedi simbolički govor (mit, alegorija, parabola).⁵⁷ Očita je stvar da biblijski govor na

svakom mjestu izbjegava konceptualno zatvaranje poimanja Boga. Simbolički govor ne definira i to je vjerojatno najbolji način govorenja o beskonačnom, svemoćnom, sveprisutnom, ljubavi.⁵⁸

BIBLIJSKA POMAGALA

Baviti se Biblijom u katehezi to svakako pretpostavlja imati na raspolaganju odgovarajuća pomagala. Najnovije vrijeme pod tim vidom bilježi veliku produktivnost i u isto vrijeme kreativnost. Ona se tiče svih područja biblijske kateheze: doktrinalnog, kerygmatskog, antropološkog i sociološkog.⁵⁹ Sama pomagala dije-

52 Usp. SCHÖKEL, A.L.–VÖGTLE, A.–RAHNER, K., *Teologia biblica* – u: *Sacramentum mundi*. Enciclopedia teologica I, Brescia, 1974, 699–719; BARR, J., *Semantica del linguaggio biblico*, Bologna, 1968, FESTORAZZI, F., *Teologia biblica: problemi e riflessioni* – u: *Teologia*, 1(1976), 135–149.

53 Usp. GUNNEWEG, A.H.J., *Vom Verstehen des Alten Testaments. Eine Hermeneutik*, Göttingen, 1977; GNILKA, J.–RÜGER, H.P. (izd.), *Die Übersetzung der Bibel – Aufgabe der Theologie*, Bielefeld, 1985; MARGOT, J.C. *Traduire sans trahir*, Lausanne, 1979.

54 Usp. BETTI, E., *Teoria generale dell'interpretazione*, Giuffrè, Milano, 1985; BUZZETTI, C., *La Bibbia e le sue trasformazioni*, Queriniana, Brescia, 1984; WAARD, J., *Gleiche Übersetzungsprobleme über zwei Jahrtausende – am Beispiel der Septuaginta* – u: MEUREH, S., *Eine Bibel viele Übersetzungen*, Stuttgart, 1978.

55 Usp. BUZZETTI, C., *La Parola tradotta*, Morcelliana, Brescia, 1975; ZIMMERMANN, H., *Metodologia del Nuovo Testamento*, Marietti, Torino, 1971; TRILLING, W., *L'annuncio di Cristo oggi. Pastorale nuova esegesi*, Herder–Morcelliana, Rim–Brescia, 1970.

56 Usp. SEGALLA, G., *Introduzione alla teologia biblica del NT*, Milano, 1974; COLETTI, V., *Il linguaggio letterario*, Zanichelli, Bologna, 1978.

57 Usp. WAHRLE, P., *Die Bedeutung des Symbols für die religiöse Erziehung*, München, 1980; KREITLER, S., *Symbolschöpfung und Symbolerfassung*, München, 1965; SPIEGEL, Y., *Die Macht der Bilder*, München, 1984.

58 Usp. JETTER, W., *Symbol und Ritual*, Göttingen, 1978; POLLO, M., *Narrazione e linguaggio simbolico nella evangelizzazione* – u: *Note di pastorale giovanile*, 15(1981)5, 29–38; SCHRAFENBERG J.–KÄMPFER, H., *Mit Symbolen leben*, Freiburg–Olten, 1980.

59 Usp. IMBERDIS, P., *Ditelo col gesso. Il disegno*

le se na *tiskana* (knjige, ilustrirane knjige, diske) i *audiovizualna* (biblijski strip, dijasi, dijapozitivi, filmovi, ploče). Prema funkciji pak postoje *bazična* (Biblija, školska Biblija, biblijska antologija, biblijski katekizam) i *poticajna* (nastavni listići, geografske karte, kartoni, upitnici...). Pod vidom naslovnika dijele se na ona koja su namijenjena vjeroučiteljima i na ona prilagođena vjeroučenicima u obliku tekstova, bilježnica, listova, životopisa, uvoda itd. Ali se cjelokupno mnoštvo biblijskih pomagala može podijeliti u četiri skupine: 1) pripovjedačka, 2) likovna, 3) dramatizacija i 4) istraživanje.⁶⁰

Školska Biblija

Sve nas ovo potiče da kažemo nekoliko riječi i o tzv. školskoj Bibliji koja sadrži izabrane svetopisamske ulomke za školski vjeronauk (religioznu pedagogiju!) ili katehezu. Kad se pod pritiskom reformacije osjećala potreba za sustavnim iznošenjem katoličkog nauka i odgovarajućeg poučavanja u njemu, nakon konstatacije njegove suhoparnosti, rađa se potreba za nečim lakšim, slikovitim i dječjoj naravi bližim pomagalom koje sa svoje strane neće izdati ni nauku ni tradiciju, a skoro isključivo će se napažati na objavi. Takav jedan priručnik nazvan je školska Biblija.⁶¹ Pisali su ga Witzel, Fleury, Felbiger, Overberg, von Schmid itd. Svoju najveću raširenost i svoj najveći uspjeh doživio je na germanskom govornom području. Tako su i 1957. godine F. Andrea i L. Leitheiser izdali „Katholische Schulbibel” s priručnikom za vjeroučitelje (nastavnike), a 1960. godine izišao je „Reich Gottes” s popratnim priručnikom u četiri knjige „Biblische Unterweisung”. Höfer će izdati 1966. „Die heilige Schrift an der Schule 1–3”. Iste godine pojavit će se u Salzburgu „Biblische katechese”. 1979. godine Njemačka biskupska konferencija izdaje „Bibel für die Grundschule” i „Schulbibel für 10–14 jährige”.⁶²

Izvan njemačkog govornog područja školska Biblija je nešto drukčije strukturirana. Ona ima stalno u vidu školski religiozni odgoj i katehetsku impostaciju.⁶³

Pod vidom stvaranja školskih biblija ima se uvijek u vidu dob naslovnika. Za one ispod 10

godina to je knjiga biblijskih priča, od 10 godina pa naprijed sama Biblija (biblijski ulomci) postoje radna knjiga za katehezu i religioznu pedagogiju⁶⁴ s time što je u eksponiranju biblijskih sadržaja i u njihovoj primjeni oslonjena na liturgijska događanja.⁶⁵

Biblija za djecu

Očito je iz gore rečenog da Biblija nije primjenjiva za svaki uzrast takva kakva ona jest nego traži određenu prilagodbu jer svi njeni naslovnici nisu u stanju služiti se njome na osobnu korist.⁶⁶ Pod tim vidom postoje i određeni kri-

---

a servizio della catechesi, Leumann–Torino, LDC, 1981; ISTI, *Liberare l'espressione*, Leumann–Torino, LDC, 1982; LEVER, F., *Immagine e Bibbia* – u: *Incontro con la Bibbia*.

60 Usp. BABIN, P., *Metodologia per una catechesi dei giovani*, Leumann–Torino, LDC, 1967; GAISSER, F., *Neue Methoden der Bibelarbeit*, Tübingen, 1981; FEISSLER, G. (izd.), *Das Problem der Unterrichtsmethode in der pädagogischen Bewegung*, Weinheim, 1970; BROM, B., *Metodi per l'insegnamento della religione, la pastorale giovanile e la formazione degli adulti*, Leumann–Torino, LDC, 1982.

61 Usp. BISSOLI, C., *Bibbia nella scuola*, Brescia, Queriniana, 1983; CERRATO, N., *La catechesi di don Bosco nella sua Storia Sacra*, Rim, LAS, 1979; LANGER, W., *Praxis des Bibelunterrichts*, München, Kösel, 1975.

62 Usp. MILLER, G., *Biblische Schulbücher – Schulbibeln – Auswahlbibeln* – u: *Katechetische Blätter*, 100(1975), 738–749; SIMON, W., *Welche Bibeltexte eignen sich für welches Alter?* – u: *Katechetische Blätter*, 106(1981), 776–786.

63 Usp. GIANOLIO, G., *Storia divina. Catechesi biblica per preadolescenti*, 3 sveska, Torino–Leumann, LDC, 1969–1971; GIULIANI, F., *Il regno di Dio è fra noi*, Milano, Jaca Book, 1972; GAROFALO, S., (izd.), *La Bibbia per i giovani*, Salani, Firenze, 1976; OCCHIPINTI–GOZZINI (izd.), *La Bibbia per le scuole. Quaderno attivo*, Salnai, Firenze, 1976.

64 Usp. ISA–MONACA, G.F., *Una Bibbia per oggi*, Leumann–Torino, LDC, 1979; *La Bibbia. Prima lettura. Progetto Scuola*, G. Principato, Milano, 1984.

65 Usp. ALBERICH, E., *Liturgia e catechesi. La sintesi del mistero cristiano offerta della liturgia* – u: *Orientamenti pedagogici*, 13(1966), 691–713; DREISSEN, J., *La linea liturgica della nuova catechesi*, Leumann–Torino, LDC, 1969; FLORISTÁN, C., *La liturgia lugo dell'educazione della fede* – u: *Concilium*, 20(1984)4, 648–661.

66 Usp. BISSOLI, C., *I fanciulli e la Parola di Dio* – U: *Catechesi* 49(1980)5, 35–44; ISTI, *La Bibbia nell'IR della scuola primaria* – u: *Nella scuola primaria*, Leumann–Torino, LDC, 1977.

teriji za stvaranje takvog profila Biblije. Ovdje je konkretno riječ o Bibliji za djecu. Zna se manje-više koje biblijske ulomke treba uvrstiti, njihova organizacija unutar školskog programa te kakva mora biti metodološka i didaktička osposobljenost vjeroučitelja.⁶⁷

Znanstveni napisi o ovoj problematici protiv se tzv. redukcionističkim tendencijama⁶⁸ koje idu za tim da jednostavno neke sadržaje zapostavljaju ili ih ne vrednuju dostatno. Istini za volju Biblija jest knjiga za odrasle, ali njena središnja poruka shvatljiva je i u najmladoj dobi ako je se shodno ponudi. Kao takva Biblija može služiti i u svrhu odgojnog štiva ukoliko je dokument biblijsko-kršćanske religije, zato što razmatra odnos Boga i konkretnog čovjeka te ukoliko se naširoko bavi povijesnom osobnošću Isusa Krista.⁶⁹

Sam izgled Biblije za djecu ovisit će prvenstveno o njihovu uzrastu (predškolska, školska, preadolescenti), a sadržavat će osnovni sadržaj neophodno važan za cjelovito kršćansko dozrijevanje.⁷⁰ Dat će se prednost povijesno-pripovjedačkom, konkretnom jeziku pred onim suhim i apstraktnim.⁷¹ Osigurat će se dovoljno prostora za biblijske tekstove koji govore o zaštiti i povjerenju, o pobjedi dobra nad zlom, o nadvladavanju kušnji i tom sl.⁷² U takvom ozračju odvija se i život Isusov te mnogih biblijskih osoba zato nije potrebno uzimati biblijske tekstove po kronološkom redu niti onom povijesno-spasenjskom nego namjenskom. Djeca uče preko priče, simbola, metafore, a Biblija nudi takva polazišta. Iznošenje sadržaja u obliku bajke, mita može biti od velike koristi za predškolsku djecu,⁷³ ali će se u kasnijoj dobi trebati otkloniti imaginarnu projekciju biblijskih likova⁷⁴ koja je u mladoj dobi najadekvatnije sredstvo za reflektiranje biblijskih činjenica na dnevni život, život Crkve i liturgijsko slavlje. Stil iznošenja biblijskih sadržaja djeci: pripovijedanje, analiza, slike, dijalozi nad tekstovima, crteži, igre, predstave, dramatizacija, trebat će počivati na solidnoj egzegetskoj pozadini.⁷⁵ Postoje već biblijska izdanja toga profila,⁷⁶ a nadalje postoje suvremeni katekizmi koji su prožeti takvim pristupom Bibliji.

Biblija za mlade

Pod vidom katehiziranja mladih Biblija može biti izvanredan materijal s obzirom na odgoj njihove vjere,⁷⁷ obnove života, sistematizira-

67 Usp. CAVALLETTI, S., *Il potenziale religioso del bambino*, Rim, Citta Nuova, 1979; GATTI, G., *La catechesi ai fanciulli*, Leumann-Torino, LDC, 1975; *Les enfants et la Bible*, Paris, Centurion, 1981.

68 Usp. GOLDMAN, R., *Religious Thinking from Childhood to Adolescence*, London, Routledge and Kegan Paul, 1974; KLINK, J., *Der kleine Mensch und das große Buch. Ist die Bibel ein Buch für Kinder?*, Düsseldorf, Patmos, 1978.

69 Usp. SPIEGEL, F.J., *Il bambino e la Bibbia*, Modena, Ed. Paoline, 1970; UMBERTO, M.P., *Racconti biblici per scuole materne*, Leumann-Torino, LDC, 1970.

70 Usp. RIEDL, A.-STACHEL, G., *Racconto e disegno. Come raccontare la Bibbia ai fanciulli*, Leumann-Torino, LDC, 1977. *Parliamo di Gesù*, Leumann-Torino, LDC, 1977; JESSLER-ULRICH-GLANZ, *Guida pratica di catechesi ai fanciulli*, Leumann-Torino, LDC, 1968.

71 Usp. *Chi sei tu, Gesù di Nazareth?* Sussidio didattico a schede per un primo itinerario di scoperta e di incontro con Gesù. A cura della comunità del Centro religioso „Leone XIII” di Milano, Leumann-Torino, LDC, 1977.

72 Usp. *I grandi personaggi della Bibbia*, Leumann-Torino, LDC, 1962; *Piccola Bibbia del fanciullo*, Leumann-Torino, LDC, 1961; *Il libro di Dio*, Leumann-Torino, LDC 1966; GIULIANI, F., *Il Regno di Dio è fra noi*, Jaca Book, Milano, 1972.

73 Usp. *La Bibbia a fumetti*, Leumann-Torino, LDC, 1977; *La Bibbia in immagini. Audiovisivi*, Leumann-Torino, LDC; COCAGNAC - LE SCANFF, *Le parole della Bibbia*, Jaca Book, Milano, 1970; ISTI, *Il racconto del Vecchio Testamento*, Jaca Book, Milano, 1967.

74 Usp. *Gesù di Nazareth*, Giunti, Firenze, 1978; *Jesus. In quel tempo, nel nostro tempo*, Ed. Paoline, Rim, 1977; LÄPPLÉ, A., *Gesù di Nazaret*, Ed. Paoline, Rim, 1974; THIVOLLIER, P., *Fate il passaggio. Conoscere, comprendere, vivere la religione cristiana*, Ed. Paoline, Rim, 1967.

75 Usp. TRESMONTANT, C., *Dio ci ha parlato? Ecco il problema*, Ed. Paoline, Rim, 1971; BRUNELL, A., (izd.), *Il Vangelo di Gesù*, Dehoniane, Bologna, 1977.

76 ZEVINI, G., *La Bibbia: parola di Dio agli uomini*, Leumann-Torino, LDC, 1977; ACQUISTAPACE, P., *Il Vangelo di Gesù Cristo*. Testo dei quattro Vangeli tradotti e annotati con numerosi excursus di teologia biblica e riferimenti sinotici

77 Usp. COLOMB, J., *Kateheza životnih dobi*, KSC, Zagreb, 1981; GROppo, G., *Educazione cristiana e catechesi*, Leumann-Torino, LDC, 1972; LIÉGÉ, A., *Catequesis: educación de la fe*, Marova,

nja čuvenog i življenog, personalizacije, odnosno povijesnog utjelovljenja vjerskih sadržaja, hijerhizacije vjernih vrednota te osvjetljavanja životnih situacija biblijskom objavom.⁷⁸

Ciljevi što si postavlja biblijsko poučavanje u katehizaciji mladih tiču se sustavnog uvođenja u kršćanstvo te zrelog pristajanja uz njega.⁷⁹ Kriteriji se pak odnose na egzistencijalnost biblijskog teksta, izravni kontakt s biblijskim štivom (nadiđena je u ovoj dobi metoda pripovijedanja!), životna znakovitost biblijske objave, poznavanje kulture i ambijenta u kojemu niče Biblija kao knjiga kršćanske religije, interiorizacija (meditacija i dijalog) biblijskih vrednota te životni pristanak uz stvar Isusa Krista.⁸⁰

Očito je iz ovih kriterija da bi bilo suvišno pisati posebni biblijski priručnik za mladenački uzrast. Namjesto njega doći će solidni uvodnici u biblijsku problematiku. I ovdje, slično kao i kod djece, ne treba izučavati knjigu po knjigu nego prolaziti Bibliju prema osobnostima, događajima, temama.⁸¹ Tekstove će trebati obogatiti fotografijama, crtežima, slikama, kartama, vodičima, arheološkim nalazima i sl. Područje istraživanja biblijskog teksta stimulirat će njegovu aktualizaciju, a kompetentni kateheta ostaje i dalje nenadomjestiv.⁸²

STAROZAVJETNE BIBLIJSKE TEME

Dužnost katehetskog biblijskog poučavanja jest otklanjati svijest suvišnosti starozavjetnih biblijskih tema. Ona nije tako rijetka kao pojavnost na ovome području.⁸³ Crkvena tradicija je uvijek smatrala da postoji uska veza između Starog i Novog zavjeta, između starozavjetnog obećanja i novozavjetnog ostvarenja, između predskazivanja i konkretnog očitovanja, između navještaja i njegove realizacije: „umro i uskrsnuo po Pismima.”⁸⁴ Evanđelje, Pavlove poslanice, poslanice drugih apostola i Djela apostolska puna su navoda starozavjetnih tekstova. U njima se nazrijevaju korijeni Spasiteljeve pojave i same njegove zajednice — Crkve.

Pitanje prošlosti

Starocrkveni očevi u svojim homilijama, katehezama, egzortama, raspravama, apologija-

ma⁸⁵ kontinuirano se služe biblijskim navodima Starog zavjeta. Na osnovi toga nastaje i „Biblija pauperum” tako da zapravo u to vrijeme nema problema odnosa kateheze i svetopisamskog teksta. Nije pak tako u vrijeme povijesno-kritičke metode izučavanja biblijskog teksta. Sada se javljaju problemi pomirenja novih dostignuća s tradicionalnom interpretacijom, neadekvatnost tradicionalnog s obzirom na nove zahtjeve, neosnovanost tradicionalnog zbog egzegetskih, hermeneutičkih, lingvističkih i njima srodnih iznašaća. Došlo se do zaključka

---

Madrid, 1968; RODRIGUEZ MEDINA, J.J., *Pedagogia de la fe*, Bruno-Sigueme, Madrid-Salamanca, 1972.

⁷⁸ Usp. BISSOLI, C., *I giovani e la Bibbia*, Leumann-Torino, LDC, 1974; ISTI, *La Bibbia nella maturazione della spiritualità giovanile* — u: *Catechesi*, 48(1979)7, 3–11; ISTI, *La Bibbia nella secondaria superiore* — u: *Religione e scuola*, 12(1983–1984).

⁷⁹ Usp. VAN DER PLANCKE, CH., *Ouvrir la Bible avec des jeunes* — u: *Lumen Vitae*, 33(1978), 297–306; *Lire l'Évangile avec des Jeunes*, Paris, SNAEP, Cahiers 24.

⁸⁰ Usp. CHARPENTIER, E., *Giovinezza perenne dell'AT*, Ed. Paoline, Catania, 1965; TRILLING, W., *L'annuncio di Cristo oggi. Pastorale nuova esegesi*, Herder-Morcelliana, Rim-Brescia, 1970; BONO, L., *La parola di Dio salvezza del credente*, Ed. Esperienze, Fossano, 1972.

⁸¹ SCHEFFCZYK, L., *L'uomo moderno di fronte alla concezione antropologica della Bibbia*, Leumann-Torino, LDC, 1970; HARI, A., *Printemps d'Église en jeunesse ouvrière*, Les Éd. Ouvr., Pariz, 1971; ISTI, *Portes ouvertes. Vie ouvrière et Évangile. Huit pistes de recherche pour une foi adulte*, Ed. Fleurus, Pariz, 1969.

⁸² Usp. MESTERS, C., *Incontri biblici*, Cittadella, Assisi, 1977; FABRIS, R., *Temi per gruppi biblici*, Cittadella, Assisi, 1975; BECK, T., *Fatti biblici. Sussidio per lo studio dei temi centrali della Bibbia per l'uso personale, di gruppo, e dei corsi biblici per corrispondenza*, Lanterna, Genova, b. g.

⁸³ Usp. DEISSLER, A., *L'annuncio dell'Antico Testamento*, Brescia, Paideia, 1980; EICHRODT, W., *Teologia dell'Antico Testamento, sv. I: Dio e il suo popolo*, Brescia, Paideia, 1979; REVENTLOW, G.H., *Hauptprobleme der alt. Theologie im 20. Jahrhundert*, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1982.

⁸⁴ 1. Kor 15,3.

⁸⁵ Usp. BARDY, G., *La conversione al cristianesimo durante i primi secoli*, Milano, Jaca Book, 1975; DE PUNIET, P., *Catéchuménat* — u: *DACL*, sv. 2, 1925, stup. 2579–2621; DUJARIER, M., *Breve storia del catecumenato*, Leumann-Torino, LDC, 1984.

da je neznanstvena metoda previše izložena vlastitom arbitriju koji je u povijest poznat kao alegorizam,⁸⁶ a njegovo inzistiranje na središnjosti Krista u cjelokupnom spasenjskom položaju često je svodeno na kristomonizam umjesto kristocentrizma.⁸⁷

Na taj je način Stari zavjet polako počeo padati u zaborav da bi se do neslučenih razmjera privilegiralo novozavjetne biblijske tekstove. Taj isti trend doveo je do osjećaja antisemitizma, odnosno mržnje prema svima i svemu što je potenciralo muku i smrt Spasiteljevu; kod, recimo „Izlaska” pre naglasio je političku komponentu ili je pak previše poduhovio tu istu temu (egzod kao oslobođenje od grijeha!)

Objektivan stav

Ispravni stav prema tekstovima Starog zavjeta pretpostavlja ozbiljno vrednovanje iznašaća povijesno-kritičke metode, jedinstvo Starog i Novog zavjeta u čijem se središtu nalazi osoba Isusa Krista te otklanja ekstremni mentalitet jednih koji smatraju Stari zavjet nevažnim i drugih koji ga drže naročito važnim. Objektivnost je u sredini. Poruka Starog zavjeta je važna⁸⁸ ukoliko se ona smatra „pedagogijom”,⁸⁹ pripremom, prefiguracijom i obećanjem što će se ispuniti u Novom zavjetu. Njegove središnje vrijednosti jesu: zakon (zapovijedi, uredbe), povijest (spasenjski događaji, osobe), obećanje (proroštvo, eshaton). Na taj se način starozavjetna poruka slijeva u novozavjetnu prethodeći joj i dajući joj jamstvo ukorijenjenosti u Božje obećanje.⁹⁰

Gleda li se kroz prizmu Kristove pojave na Stari zavjet onda se dolazi do ove konstatacije: u Starom zavjetu riječ je izrečena u obliku objave i obećanja, u Novom zavjetu ta ista riječ je postala tijelom i na taj način obećanje učinila stvarnim. Kroz nju je nastala zajednica – Crkva koja je u isto vrijeme spasenjski događaj i ustanova, a središte joj je Krist kao začetak novog naroda a po svojoj krvi i novog saveza.⁹¹ Na taj se način dolazi do već davno usvojenog aksioma: „Novi zavjet se u Starom skriva, a Stari se u Novom otkriva.”⁹²

Imajući samo ovo nekoliko ideja u vidu, ne možemo se oteti misli da suvremena biblijska

kateheza mora odgovarajuće vrednovati cjelokupni polog božanske objave bio on sadržan u Starom ili u Novom zavjetu jer će se samo tako doći do cjelovite spoznaje Isusa Krista kao očekivanog, naviještenog, obećanog, rođenog i uskrsnulog spasitelja cijelog svijeta.⁹³ **To je odnos inicijative i adekvatnog odgovora na nju.**

NOVOZAVJETNI BIBLIJSKI SADRŽAJI

Bog Isusa Krista

Novozavjetni biblijski tekstovi ostat će i na

⁸⁶ Usp. DANIELOU, J., *La catechesi nei primi secoli*, Leumann-Torino, LDC, 1982; WOLFF, H.W., *Antropologia dell'Antico Testamento*, Brescia, Queriniana, 1975.

⁸⁷ Usp. JUNGSMANN, J.A., *Christus als Mittelpunkt veliröser Erziehung*, Freiburg, Herder, 1939; ISTI, *La place di Jésus-Christ danas la catéchèse et la prédication* – u: *Lumen Vitae*, 7(1952), 573–582.

⁸⁸ Usp. V. RAD, G., *Teologia dell'Antico Testamento*, 2. sv., Brescia, Paideia; BISSOLI, C., *L'Antico Testamento nella catechesi* – u: *Parole di vita*, 24 (1979), 133–146, 436–443; *I cristiani legono l'AT*, tu, cijelo godište 1979; GRELOT, P., *Sens crétien de l'Ancien Testament*, Paris, Desclée, 1961.

⁸⁹ Usp. CORDIER, L., *Biblische Erziehung* – u: SCHWARTZ, H. (izd.), *Pädagogisches Lexikon*, IV, Leipzig, 1931, 1266–1273; DURR, L., *Das Erziehungswesen im Alten Testament und im antiken Orient*, Leipzig, 1932; *Erziehung in der Bibel* (Zimmerli, W., Stock, H., Stallman, M. (izd.), Stuttgart, 21971.

⁹⁰ Usp. GROM, B., *Catechesi sull'Antico Testamento*, Rim, Ed. Paoline, 1970; LOHFINK, N., *Attualità cristiana dell'Antico Testamento*, Brescia, Queriniana, 1969; Von RAD, G., *Teologia dell'Antico Testamento*, 2. sv., Brescia, Paideia, 1972–1973.

⁹¹ Usp. ALBERICH, E., *Esperienza di catechesi, esperienza di Chiesa. La Chiesa come contenuto, luogo e meta della catechesi, oggi* – u: FELICI, S., (izd.), *Ecclesiologia e catechesi patristica*, Rim, LAS, 1982; ISTI, *Kateheza i crkvena praksa*, KSC, Zagreb, 1986.

⁹² Usp. ZIMMERLI, W., *Rivelazione di Dio. Una teologia dell'Antico Testamento*, Milano, Jaca Book, 1975; v. BALTHASAR, H.U., *Gloria*, sv. VI: *Antico Testamento*, Milano, Jaca Book, 1980; DREISSLER, A., *L'annuncio dell'Antico Testamento*, Brescia, Paideia, 1980.

⁹³ Usp. ALBERICH, E., *Istanze e problemi per l'annuncio di Cristo nella catechesi oggi* – u: AMATO, A., (izd.), *Problemi attuali di cristologia*, Rim, LAS, 1975, 75–94; AMATO, A.–ZEVINI, G., (izd.), *Annunciare Cristo ai giovani*, Rim, LAS, 1980, 19–77, 215–233, 355–373.

dalje vrhunac objave o Bogu i o čovjeku unutar biblijske kateheze.⁹⁴ Bit će koncentrirani oko osobe Isusa Krista kao središta iz kojega će poticati svo spasenjsko bogatstvo⁹⁵ i stvarati dojam širine i neiscrpnosti ponuđenog božansko-ljudskog suživota. Samo poimanje Boga i njegovog unutarnjeg dinamizma nadahnjivat će se na riječima i djelu Isusa iz Nazareta čiji Bog jest Bog Abrahama, Izaka i Jakova⁹⁶ (ukorijenjenost u starozavjetnu biblijsku tradiciju!), a ne stoji nezainteresiran pred bolnom ljudskom stvarnošću. On ima vlast nad bolešću, smrću i demonima. Kristovo naviještanje Boga natopljeno je milosrđem za razliku od Ivanova (Krstitelja!) koje prijeti sudom.⁹⁶ Ukoliko je, prema Isusovu svjedočanstvu, Božja bit dobrota, pretpostavlja da će se bez bojazni ući u sferu njena djelovanja, da će ju se prihvatiti i željeti što će se naročito očitovati kroz molitveni stav.⁹⁷ Neće svaka molitva biti odmah uslišana niti će potrebe biti odmah zadovoljene, ali ostaje nada kao podrška i poticaj. Privilegirani će biti siromasi, grešnici, patnici, obezvređivani, naime svi oni koji će u sebi nositi djetinju vjeru i pouzdanje u Božje milosrđe, njegovu ljubav, svemoć i sveprisutnost.⁹⁸ Putem blizine te vrste Bog će se očitovati kao spasitelj.

Isus Krist

Uz to što je Isus objavio pomalo originalnu sliku Boga, njegovu blizinu ljudskoj patnji i njegovu decizivnu spremnost da čovjeka spasi, on otkriva i sebe kao Božjeg pomazanika, njegova poslanika, dugoočekivanog mesiju. Ta uska povezanost s Bogom (Ocem) daje mu pravo da se stavlja iznad rabina,⁹⁹ da poziva druge da ga slijede,¹⁰⁰ da strukturira novu zajednicu koja neće više počivati na zakonu nego na ljubavi¹⁰¹ i kroz to bivati novina u odnosu na postojeće. U svom razračunavanju s vjerskim otuđenjem dat će na znanje da je on preegzistentan,¹⁰² da je naviješten, da je prorok, Sin Božji, sin Davidov, istovjetan s Ocem kojega može zvati „Abba!”¹⁰³ Ipak mu to neće otkloniti patnju, da bude progonjen, predan, razapet i da umre¹⁰⁴ zbog čega je od nekih bio odbačen i do danas neprihvaćen kao obećani mesija. Ono po čemu je Bogu suobličen, a za čovjeka jedi-

na šansa, jest njegovo uskrsnuće – nadmoć nad smrću i jamstvo neuništivosti života.

94 GOPPELT, L., *Teologia del Nuovo Testamento*, Brescia, Morcelliana, 1982; HAHN, F., *Cristologiche Hoheitstitel*, Göttingen, 31966; HENGEL, M., *Nachfolge und Charisma*, Berlin, 1968; ISTI, *Der Sohn Gottes*, Tübingen, 1975.

95 Usp. MILLET, J., *Dieu ou le Christ? Les conséquences de l'expansion du christocentrisme dans l'Église catholique du XVIIème siècle à nos jours*, Paris, Ed. de Trévise, 1980; MOIOLI, G., *Cristocentrismo* – u: *Nuovo Dizionario di Teologia*, Rim, Ed. Paoline, 1977.

96 Usp. JEREMIAS, J., *Teologia del Nuovo Testamento*, Brescia, Paideia, 21976; JÜNGEL, E., *Paolo e Gesù, Alle origini della cristologia*, Brescia, Paideia, 1978; MERKLEIN, H., *Die Gottesherrschaft als Handlungsprinzip*, Würzburg, 21981.

97 Usp. BERNARD, CH., *La preghiera cristiana*, Rim, LAS, 1976; BOROS, L., *Sulla preghiera cristiana*, Brescia, Queriniana, 1975; ZARRI, A., *Nostro Signore del deserto. Teologia e antropologia della preghiera*, Assisi, Cittadella, 1978.

98 Usp. SCHNACKENBURG, R., *La Chiesa nel Nuovo Testamento*, Brescia, Morcelliana, 1966; ISTI, *Signoria e Regno di Dio*, Bologna, Il Mulino, 1971; BOFF, L., *Gesù Cristo liberatore*, Assisi, Cittadella, 1973; BOURGEOIS, H., *Le culture di fronte a Cristo*, Rim, Borla, 1981.

99 Usp. GALOT, J., *Chi sei tu, o Cristo?*, Firenze, Fiorentina, 1977; ISTI, *Gesù Liberatore*, Firenze, Fiorentina, 1978; ISTI, *Cristo contestato*, Firenze, Fiorentina, 1979.

100 Usp. CONGAR, Y., *Un popolo messianico. La Chiesa sacramento di salvezza. La salvezza e la liberazione*, Brescia, Queriniana, 1976; ISTI, *Ministri e comunione ecclesiale*, Bologna, EDB, 1973; EXELER, A., *Vorstellungen von Kirche und deren religionspädagogische Auswirkungen* – u: *Katechetische Blätter*, 103(1978)8, 591–602.

101 Usp. GIUSTI, G., *Contenuti per una proposta catechistica sulla Chiesa* – u: *Note di pastorale giovanile*, 7(1973)3, 75–86; WALDISPUHL, H., *Die Botschaft und Lehre von der Kirche im Religionsunterricht*, Freiburg–Schweiz, Universitätsverlag, 1967.

102 KASPER, W., *Gesù il Cristo*, Brescia, Queriniana, 1975; O'COLLINS, G., *Interpreting Jesus*, London, Chapman, 1983; ISTI, *What are they saying about Jesus?* New York, Paulist Press, 21983.

103 Mk 14,36.

104 Usp. LATOURELLE, R., *L'uomo e i suoi problemi alla luce di Cristo*, Assisi, Cittadella, 1982; O'GRADY, J.F., *Models of Jesus*, Garden City, N.Y. Image Boo, 1982; SOBRINO, J., *Cristologia desde America Latina*, México, Edic. CRT, 21977.

Uskrsnuće

Vjera u uskrsnuće čini od njegovih učenika zajednicu¹⁰⁵ koja je objedinjena i nadahnjivana njegovim Duhom, a bit će poticajna snaga za sve veće širenje njegovih pristalica. Život u Kristu po njegovu Duhu jest milosni život koji oslobada od zla, jamči pobjedu nad grijehom i prokletstvom, a čovjek ulazi u njega snagom krštenja koja ne uništava niti obezvređuje ljudskost već od čovjeka čini novo stvorenje.¹⁰⁶ Plod milosnog života nije ljudsko nastojanje niti je zakon, nego Božja naklonost prihvaćena u vjeri, što će reći da čovjek nije u stanju vlastitim snagama osigurati sebi spasenje nego je ono njemu darovano u pomalo nesvagdašnjem obliku: već je nazočno, ali nije cjelovito. Snagom Kristova Duha kršćanin anticipira puninu svoje budućnosti, ali će ući u nju tek priteteljenjem po uskrsnuću koje je bazirano na Kristovom uskrsnuću, a nadiže kategorijalnost ovozemaljskih struktura.¹⁰⁷

ZAKLJUČAK

Biblijska kateheza, kao jedan od oblika odgoja za kršćansku zrelost, nezaobilazan je postupak u tome procesu. Imala je svoju povijest, a sadašnjost joj nije ništa manje bogata od njene prošlosti. Došlo se do novih spoznanja uz pomoć drugih teoloških i antropoloških znanosti. Na nekim jezičnim područjima one su odgovarajuće vrednovane, promicane i usvajane. Na osnovu njih stvarane su odgovarajuće meto-

de, obogaćivala se didaktika, iznalazena su nova biblijska pomagala, a sve skupa samo zato da čovjek sve više shvati svoj poziv, svoju sličnost sa Stvoriteljem iz čijih je ruku potekao.

Dostignuća biblijskih znanosti našla su odjeka i u našoj katehezi. Sve veći interes mladih ljudi za izučavanje Biblije i njene važnosti za svakidašnji ljudski život neće moći ostati bez daljnjeg utjecaja na katehetsko gibanje u nas. Poželjeti je samo da ona budu što „prizemljenija” i što primjenljivija unutar procesa dozrijevanja mladih vjernika. Istina tu im neće moći puno pomoći sami istraživači Biblije koliko oni koji znaju novootkrivenu Božju riječ zgodno pretočiti u rječnik suvremenog čovjeka – pastoralni teolozi, a nadasve katehetačari. Na tome području ima još puno posla. Za nadati se da se nećemo prije umoriti nego što ozbiljno otpočnemo.

¹⁰⁵ Usp. CHARPENTIER, E., *Cristo è risorto*, Torino, Gribaudi, 1979; GERMAIN, E., *Evolution de la catéchèse de la Résurrection* – u: *Lumière et Vie*, 21(1972), 5–16; STAHL, J., *Pour une typologie de la Résurrection du Christ en catéchèse* – u: *Nouvelle Revue Theologique*, 106(1984), 204–221.

¹⁰⁶ DACQUINO, P., *Battesimo e cresima. La loro teologia e la loro catechesi alla luce della Bibbia*, Leumann–Torino, LDC, 1970; MOSSO, D., *Preparazione pastorale e celebrazione del battesimo* – u: *Il Battesimo. Teologia e pastorale*, Leumann–Torino, LDC, 1971.

¹⁰⁷ Usp. CONGAR, Y., *Credo nello Spirito Santo*, 3 sv. Brescia, Queriniana, 1981–1983; KASPER, W.–SAUTER, G., *La Chiesa luogo dello Spirito*, Brescia, Queriniana, 1980; LANE, E. (izd.), *Lo Spirito Santo e la Chiesa*, Rim, AVE, 1970.